त्वात्तथा। ते च नृपाः "मरुत्तः, १सुहोत्रः२ पौरवोऽङ्गः३ औशीनरशिविः४ दाशरथिरामः५ भगीरथः६ ऐलविलटिलीपः७, यौवनाश्वोमान्धाता८, नाहुषययातिः९ नाभागोऽम्बरीषः१० शशबिन्दुः११, गयः१२ साङ्कृतिः रन्तिदेवः१३, दौष्मन्तिर्भरतः१४, वैण्यः१५, जामदग्न्यो-रामः१६ इत्येते भा०द्रो० ५५, ७० अ० दर्शिताः। तत्त्वान्तरानुपादानलक्षणः सांख्योक्तः विकारः एकादशेन्द्रियपञ्चमहाभूतात्मकत्वेन षोड़शत्वात्तथा। "षोड़शकस्तु विकारः" सां०का०।

१७ सप्तदशसंख्याबोधकाः। अनुराधा राशिचक्रे तस्याः सप्तदशत्वात् तथा तदभेदात्तदधिपमित्रोऽपि तथा। अत्यष्टिः सप्तदशाक्षरपादत्वात् तथा। लिङ्गदेहावयवः "पञ्चप्राणमनोबुद्धिदशेन्द्रियसमन्वितम्। अपञ्चीकृतभूतोत्थं सूक्ष्माङ्गं भोगसाधनम्" इत्युक्तानां सप्तदशत्वात् तथेति वेदान्तिनः। सांख्यमते तु पञ्चप्राणस्थाने पञ्चतन्मात्राणीति भेदः "स सप्तदशकेनापि युज्यते नात्र संशयः"। "सप्तदशैकं लिङ्गम्" सां०सू०।

१८ अष्टादशसंख्याबोधकाः कवि० ल० सप्त द्वीपाः महाद्वीपा जम्बुप्रभृतयः एकादश उपद्वीपा इत्यष्टादशत्वात् तथा। "अष्टादशद्वीपनिखातयूपः" रघुः "नवद्वयद्वीपपृथग्जयश्रियामिति" नैष०। विद्या धनुर्वेदायुर्वेदगान्धर्व्वार्थशास्त्रसहितचतुर्द्दशविद्यारूपा अष्टादशत्वात् तथा। महापुराणम् उपपुराणशब्दे दर्शितब्राह्म्यादिरूपम् अष्टादशत्वात् तथा। स्मृतिः अष्टादशस्मृतिकारिशब्दे दर्शितविष्णुप्रभृतिप्रणीता अष्टादशत्वात् तथा। धान्यम् अष्टादशधान्यशब्दे दर्शितयवादिरूपम् तथा। महालक्ष्मीभुजाः तस्या अष्टादशभुजत्वात्तथा। ज्येष्ठा राशिचक्रे तस्या अष्टादशत्वात्तथा तदभेदात् तदधिप इन्द्रोऽपि तथा। धृतिः तस्या अष्टादशाक्षरपादत्वात्तथा। विवादः अष्टादशविवादपदशब्दे दर्शितर्णादानादीनामष्टादशत्वात्तथा। कुण्डसंस्काराः "अष्टादश स्युः संस्काराः कुण्डानां तन्त्रनोदिताः। वीक्षणं मूलमन्त्रेण ह्यस्त्रेण प्रोक्षणं मतम्। तेनैव ताड़नं दर्भैर्वर्म्मणाभ्युक्षणं स्मृतम्। अस्त्रेण खननोद्धारौ तन्मन्त्रेण प्रपूरणम्। समीकरणमस्त्रेण सेचनं वर्म्मणा मतम्। कुट्टनं हेतिमन्त्रेण वर्म्ममन्त्रेण मार्जनम्। विलेपनं कलारूपं कल्पनं तदनन्तरम्। त्रिसूत्रीकरणं पश्चाद्धृदयेनार्च्चनं मतम्। अस्त्रेण हतप्रीकरणं हरणं प्रेषणं कुशैः शुभैः। चतुष्पथं तनुत्रेण तनुयान्नेत्रपाटनम्" शा०ति०उक्तानाम् अष्टादशत्वात्तथा। भाषा संस्कृता शौरसेनी महाराष्ट्री मागधी अर्द्धमागधी आवन्तिका दाक्षिणात्या शाकरी वाह्लिकी द्राविडी आभीरी चाण्डाली शावरी पैशाची प्राकृता चेतिसा०द० उक्तानां षोडशानां राक्षसीपाश्चात्त्यासहितानामष्टादशत्वात् तथा "अष्टादशभाषावारविलासिनी" सा०द० व्यसनम् "दश कामसमुत्थानि तथाष्टौ क्रोधजानि च। व्यसनानि दुरन्तानि प्रयत्नेन विवर्जयेत्। मृगयाऽक्षो-दिवास्वप्नः परिवादः स्त्रियोमदः। तौर्य्यत्रिकं वृथाट्या च कामजोदशकोगणः। पैशुन्यं साहसं द्रोह ईर्ष्याऽसूयाऽर्थदूषणम्। वाग्दण्डजञ्च पारुष्यं क्रोधजोऽपि गणोऽष्टकः" मनूक्तमृगयादीनामष्टादशत्वात्तथा। भारतपर्व्व तेषामष्टादशत्वात्तथा।

१९ ऊनविंशतिबोधकाः। धर्म्मशास्त्रकारकः "मन्वत्रिविष्णुहारीतयाज्ञवल्क्योशनोऽङ्गिराः। यमापस्तम्बसंवर्त्ताः कात्यायनबृहस्पती। पराशरव्यासशङ्खालिखितो दक्षगौतमौ। शातातपोवसिष्ठश्च धर्म्मशास्त्रप्रयोजकाः" इत्युक्तमन्वादीनामूनविंशतित्वात्तथा। मूलनक्षत्रम् तस्य राशिचक्रे ऊनविंशतितमत्वात्तथा। तदभेदात् तदधिपनिर्ऋतिरपि तथा। अतिधृतिस्तस्या ऊनविंशत्यक्षरपादत्वात्तथा। अभिजिन्मानम् तस्याः उत्तराषाढापञ्चदशदण्डश्रवणचतुर्दण्डरूपतयोनविंशतिदण्डात्मकत्वात्तथा।

२० विंशतिबोधकः रावणभुजानां, नखानाम्, अङ्गुलीनां च हस्तपादयोस्तावन्मितत्वात् तथा। पूर्व्वाषाढा राशिचक्रे तस्या विंशत्वात्तथा। तदभेदात् तदधिपजलमपि तथा। छन्दोरूपा कृतिस्तस्याः विंशत्यक्षरपादत्वात्। शनेस्तुलायामुच्चांशः मेषे नीचांशश्च तथा। तत्र तस्य विंशांशे एव परमोच्चनीचयोः ज्यो० उक्तत्वात्। ताजकोक्तग्रहोच्चबलम् "त्रिंशत्स्वभे विंशतिरुच्चभे स्वे" नी० क० उक्तेस्तस्य विंशतितमत्वात्तथा।

२१ एकविंशतिसंख्याबोधकाः। परशुरामक्षितिजयस्तस्य एकविंशतिमितत्वात् तथा। उत्तराषाढा तस्या ऋक्षचक्रे एकविंशत्वात्तथा। तदभेदात् तदधिपविश्वोऽपि तथा। कन्दोरूपा प्रकृतिस्तस्या एकविंशत्यक्षरपादत्वात्तथा। मूर्च्छना "मूर्च्छनाश्चैकविंशतिः" भरतोक्तेः सप्तस्वराणाम् आरोहावरोहक्रमरूपैस्त्रित्वात् एकविंशतिरूपतया तथा। स्वरवर्णः "स्वरा विंशतिरेकश्चेति" शिक्षोक्तेस्तन्मते स्वराणां तत्संख्यत्वात्तथा।